

գլխի տուած՝ մտածկոտ կեցած էին լուսին-
կային նուազ և ճնշող լուսոյն տակ :

— Խուշիկ, տէս, եղբայրներդ են. խեղճ
աղաքներ, իրենց * ճօրը կը սպասեն դեռ .
մինչդեռ մենք անոր մարմինը բերելու կ'եր-
թանք :

Այդ փոքրիկ խումբը գրեթէ մէկ ժամուան
մէջ կորեց երկու ժամուան ճանապարհը .
ալ յոյնած էին . և լուսինը արդէն անհե-
տացաւ երբ Մ... գիւղին քովիւր Հառան .
ու սեւ խաւարը եկաւ ծածկելու ամէն ինչ,
նաեւ Նիկոլին մարմինը :

— Անկարելի պիտի ըլլայ այս մթու-
թեան մէջ գտնել Նիկոլին մարմինը, ըսաւ
երկուսն մեկի ծանօթ Յովհաննէսը, Հոս
մօտերնիս է Մ... գիւղը . կարելի չէ արգօք
գիշերը Հոն անցնել, և առաւօտ՝ արշալուսոյն
տակ փնտռել անոր մարմինը :

— Լաւ ըսիր. բայց գեղացիները կը խոռ-
վենք. արդէն լսածիս Համեմատ վախի մէջ
են անոնք. օրէ օր կը սպասեն որ կիւրճի-
ները վրէժ պիտի լուծեն :

— Ինչ վրէժ Հարցուց ուրիշ մը :

— Չէ՛ր լուած . քանի մը Հայ լազեր՝
կիւրճի գիւղապետը սպաննած են :

— Անպարենք, ըսաւ Յովհաննէս՝ կարե-
լով անոնց խօսակցութիւնը, քանի որ դեռ
անոնք չեն քնացած՝ երթանք այդ Հերատէր
ժողովուրդին հիւր ըլլալու :

Ամէնքը Հառանեցան, և Հինգ տասը վայր-
կենէն Մ... գիւղը մտան :

Քսան երիտասարդներն ալ գիւղին մէջ
մէկ մէկ առնէն ցրուեցան : Ամէնքն ալ մէկ
գիշերուան մէջ դարաւոր պատմութիւններ
ունեցան . ամէնքն ալ տէւօր, կարծես գե-
րեզմաններու մէջ իրադրածաւած :

Երիտասարդներէն մին՝ Միհրանը, դրան
մը զարաւա որ բանան . լուսթիւն էր . ոչ
մէկ պատասխան չընդունեցաւ և ներսն ալ
կայծ մ'իսկ լոյս չկար : Իր մօտ տան մը
երկրէին վրայ նուազ լոյս մը նշմարեց, և
ոկսաւ նոյն տանը դրան զարնել : Հոն ալ
ոչ մէկ պատասխան չընդունեցաւ . ախուր
լուսթիւն մը իր միաքը տանջեց : Կրկին զար-
կաւ դրան և աւելի ուժով : Այս անգամ դրան
ձեղքէն նշմարեց աղջիկ մը՝ տաններու —

տանընդուր տարեկան, որ իւղէ ճրագ մը ձեռ-
քը՝ զողզովուն քայլերով դուր բանալու կու
գար : Աղջիկը մօտեցած էր դրան, բայց զայն
բանալու զանդաղեցաւ, մինչեւ որ Միհրան
երրորդ անգամ մ'ալ զարկաւ աւելի ուժով :
Այն ատեն աղջիկը խաչակնքեց, կարծես
մահուան գիմաց կամ կախաղանի մը առջեւ
ըլլար, ու կամոցուկ մը զուրը բացաւ : Իր
գիմաց զինուած երիտասարդ մը տեսնելով՝
երէկուան ջարդող կիւրճիներէն մէկը կար-
ծեց . « Ա՛հ, կիւրճի մ'է » ըսաւ և զուր
այնպէս ուժով փակեց՝ որ միայ մէջ մնաց .
ձեռքի ճրագը մարեցաւ :

Փոքրիկը ահաբեկած ներս վազեց : Ան-
ծանօթին սա խօսքերը զինքը կեցուցին .

— Մի՛ վախճար աղջիկ . եղբայրդ եմ.
զուրը բաց :

— Իմ եղբայրս Հոռ սպաննուած է . և
ուրիշ մ'ալ զոր չեմ ճանաչար կուրսուած,
ըսաւ աղջիկը . բայց այս անգամ իր շեշ-
տերուն մէջ երկուզ չկար. նա աղաճով էր
որ նորեկ հիւրը հայ էր :

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒԵՆԱՍ

ՎԵՐՅԱՆ յԱՅՐԱՊՈՒԼ

ՀԱՅ ՀԱՆԴԵՍՆԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՈՐԵԱՑ, (1906, թիւ 1) :

Հ. Յ. Տ. Յայանութեան գրող Հին թարգ-
մանութեան նոր Հրատարակութեան վրայ
տեղեկութիւններ կու տայ : Անելի Հնոաքրո-
քական պիտի ըլլայ յաջորդ յօդուածը՝ զոր
գրել կը խօստանայ, յորում քննութեան պի-
տի անուի Լամբրոնիդէսի և Հին թարգ-
մանութիւնը . Յօդուածին շարժառիթ եղած
է Գոնիքի մէկ նամակը՝ ուսկից կարեւոր
կէտերը թարգմանելով մէջ կը բերէ : Անգղիա-
ցի Հայագէտի թուղթին շատ հետաքրքրա-
կան կտորն այն է՝ որ նա յօդուած մը գրած
է յՈրագրի Առաջնադասական Ռամանց
(Journal of theological studies) նիւթ
ունենալով Յովնեղոսի « Յաղագս պատե-

բազմին Հրէից » գործոյն հայերէն թարգմանութիւնը, ցուցնելու թէ Ստեփ. Լեւոնացի ըստ ինքեան ուրիշ բան ըրած չէ՝ բայց թէ քիչ շատ փոփոխել է կամ Զ պարտ հին հայ թարգմանութիւն մը, և թէ ՍՊ. Խորենացի բազմաթիւ կոպտանքներ ըրած է ճիշդ այս թարգմանութիւնէն ։ Հանդուցեալ Սուրբաս վ. Պարոնեան Բաւստեք թերթին մէջ (1900 Դ. պրակ) յօդուած մը գրած է, ուր կ'ուզէ ցուցնել թէ Խորենացի Յովսէպոսի հին թարգմանութիւնը բնաւ դիմացն ունեցած չէ և միայն անուղղակի կերպով օգտուել է անհից¹ ։ Սոյն թերթին վրայ գրախօսական մ'ընելով² երբ ապացուցի թէ Խորենացի բնաւ գրապէս առջեւն ունեցած է բուն իսկ Յովսէպոսի գրութիւնը, կասկած մ'ունեցեր էի արդէն թէ Ստեփ. Լեւոնացին ճանչցած ըլլայ հին թարգմանութիւնը, նկատելով լեզուի այն նմանութիւնը՝ որ կը տրիւք ըստ իր թարգմանութեան այն կտորին մէջ՝ զոր ունէր նաեւ Խորենացի ։ Բայց աւելի չհետազօտելով՝ համարել էի թէ նմանութիւնը պարզ զուգակցութենէ մը յառաջ եկած ըլլայ, կամ Լեւոնացին նոյն իսկ Խորենացւոյն այն կտորը յիշած է ու օգտուած ։ Բանասիրութիւնը շատ պիտի շահի եթէ Կոնիքի յաշնդած է իր ձեռնարկին մէջ ։

Ուրիշ հայազէտի մըն ալ, Հիւրշմանի « Հին Հայոց տեղւոյ անունները » գրքին թարգմանութիւնը վերջերն հասուցած է Հանդէսը ։ Հայկական ուսմանց որ և իցէ տպարէզի մը մէջ անկարելի է ընթանալ՝ առանց հանդիպելու Խորենացիին. ինք, Միշտ ինքն, ինքն աւմէն տեղ ։ Ու գերմանացի հաշակէտը՝ իր խիտարհարական գործին մէջ կը հանդիպի վերջապէս մեր Հերոզտին՝ որ տասնեակ տարիներէ ի վեր երեքեւալ կը լծափառի պարերուն մէջ՝ որոնք իրեն հաստատուն ունեկալ մը կը զլանան, բայց fluctuat nec mergitur. Ու Հիւրշման ալ, աշխարհագրական կողմանէ միայն քննելով, նոյն հեղինակի գործ չի համարել Խորենացիին առումմբ հասած Պատմութիւն և Աշխարհա-

գրութիւնը, նկատելով այն անհամաձայնութիւնը՝ որ նոյն իսկ Հայաստանի տեղագրութեան մասին կը տրիէ երկու գրութեանց մէջ ։ Իսկ ժամանակի մասին կը գրէ թէ « Քանի որ պատմութիւնը Դ. Հայք նահանգը գր գիտէ՝ 536է ետքը կրնայ գրուած ըլլալ. 591է յառաջ գրուած ըլլալ՝ կարելի չէ ապահովութեամբ հետեցնել մէջն եղած աշխարհագրական տեղեկութիւններէ ։ ... Բայց տարակոյս չկայ որ աշխարհագրութիւնը Պատմութենէն շատ ետք է և ամենէն կանուխ է. պարուն կրնայ գրուած ըլլալ³ » ։ Եթէ Հիւրշմանի քննութիւնները իրենց հետեւութեանց մէջ ճիշդ են, դեռ միայն մէկն է որ կը խզեն այն բազմաթիւ կասկէն՝ որոնք Խորենացին աւելի հնագոյն ժամանակի մը հետ կը կաշկանդեն⁴ ։

Յովհ. Անեցի Կեդրա Հայաքաղաքի Հռոմեական աւերոյր վերնագրովը, գրական ուսումնասիրութիւններէ՝ բնական ուսումնասիրութեան իմացնէ ընթերցողը՝ ժամանակին Կերպի Հայկական Թանգարանի Հաստատութիւնը Բագմալիկի ընթերցողներուն աւետած պահուն՝ յոյս կը յայտնէինք միանգամայն որ նոյն Հաստատութիւնը պիտի յաջողի վերջապէս արծարծել ազգային ոգին միջովալլելի մը մէջ՝ որուն ապագան խոստովանելով յղի կ'ենրեւի ։ Յոյսերն ու հաւատքի կը փոխուի ։ Հայկական Թանգարանի վերահսկող մասնաժողովը՝ իր գործը սկսած է պեղումներով, որ ապարդիւն չէ եղած ։ Հայաքաղաքին մօտ, Գիշ Ստաօշ գետին ձեւացուցած կղզիկի մը վրայ, Հռոմեական ամրոց մը կայ, ճշմարիտ խորհրդական բերդ մը, որուն վրայ դեռ որոշ խօսք մը չէր ըսուած ։ Այս, մասնաժողովը ասկից սկսած է իր հետազօտութիւնները ։ Փանուած հնութիւններուն մէջ, որ Հայկական Թանգարանի ցուցնելու նիւթերը պիտի ըլլան, հետաքրքրականն է տասնուչորս տան դիմեւոր բարձրութիւն ունեցող արձանիկ մը. նա « մերկ կաքաւող սպանդարամետական քրմուհի մը (Bachant) կը ներկայացնէ. որ ձախ ոտքին վրայ կենալով՝ ալ ոտքը

1. Հմմտ. Բազմ. 1901, թիւ 10, էջ 480 :

2. Հմմտ. ՀԱ. էջ 8 :

դէպ ի ետքը կը կենցւ՛. ձախ բազուկը վեր՝
աջը դէպ ի վար կը բռնէ : Մազը՝ երկու
կողմը, վերն ու ետեւի գին , խոնջաձեւ հիւ-
սուած է : Կերպարանքը՝ կլոր, վիթի կարճ,
բազուկներն՝ հարկաւոր եղածէն աւելի եր-
կայն են : Աջ ուսին վրայ ձգած է՝ ձախ
թեւին տակն առած այծու մորթ մը : Նիւթը՝
ձոյլ , մթազոյն կանանչի զարնող ժանգով
ծածկուած պղինձ է : Զախ ոսքին գլուխը՝
կրունկովը մէկտեղ՝ որուն վրայ կեցած է՝
կը պակսի՝ » : Ի միջի ալլոց՝ գտնուած է նաեւ
լատիներէն վեցասուցան արձանադրութիւն
մը , համաոստադրութեամբ , որուն ընթեր-
ցում մը դնելէն վերջ՝ կը դիտուի թէ « եթէ
ուզիլ է այս մեր ընթերցուածն ու մեկնու-
թիւնը , վերոյիշեալ յիշատակարանի քարը՝
կանգնած է Մարկոս Արեւիկոս Անտոնիոս ,
որ այս տեղերը քայած է : Ու եթէ Մ. Ա.
Անտ. այս կողմերն եկած է , այն ատեն հա-
ւանական է նաեւ որ այս կողմերէն անցած
գնացած է միանգամայն շանթաձիղ լէզէսնը ,
ու հոս ալ տեղաւորուած է : — Ու եթէ
տեղաւորուած է , այն ատեն՝ երեւան ելած
մաղղու ոսկրները , գործնք հիմակ մենք կը
հանենք , հայկական ոսկրներ են » :

Կը գուշակուէր արդէն որ այս դպրոցա-
կան նախադասութեան ծայրը արտոժեղի բա-
նի մը պիտի յանդի , — փոյթ չէ թէ պատ-
րանք . թէեւ ո՞վ յիշուածած է գետ համա-
կրութեանց խորին խորհուրդը , եթէ բուռ մը
հայեր , իրենց ետեւ ձգած այնքան աշխարհ-
ներ՝ եկեր հոգի այս կտորը Հայաքաղաք
գարձուցի են , անոր համար չէ՞ արդեօք որ
գարբերով յառաջ մեռած նախնեաց ստուեր-
ներ զիրենք հոն կը ձգէին : Ինչ որ իցէ ,
վայրկեաններ կան ուր մարդս պէտք է ինք
զինք ալ խորէ՛՛ որպէս զի կենալը լիկթեւ
զգայ : Եւ եթէ Կերլայի մէջ աղպային ոգին ,
— որ հիմայ մեզի ամենակարեւորն , էականն
է , — գերաթարծ պահելու համար , անհրա-
ժեշտ է որ Հոմէական ամրոցի խորերէն
հայկական ոսկրներ ելնեն , կը մաղթենք
որ Հայկական թանգարանի մասնաժողովին

ձեռք բերած ոսկրները՝ ոչ միայն առժա-
մապէս , այլ և միշտ մեան հայկական ոս-
կրներն :

Հ. Ն. ԱՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԵՄԱՂԻԿ , (ԵԻՆ 17) :

Մարիամ Քարաքաշեան . — Բազմավէպը
Ծաղկիկ վերջին բոլորովին նոր գոյնով մը
երեւնալուն մասին չէր խօսած . Ծաղկիկը « Կա-
նանց յատուկ պատկերազարդ շարաթա-
թեթիկ » մ՛եղած է չորս ամիսներէ ի վեր : Ներ-
կայս Կաղանդի թիւն է . նորէն Կուսակց թերթ
կուլուած , բայց այս անգամ յօդուածագիրները
Սրբազանէ սկսեալ մինչեւ վաճան թոշիկեան
կ'երկնանա : Ծաղկիկ այս թուոյն երեւոյթը
Արիլ մէկի կատակ մը պիտի կարծուի . յո-
գուածագիրք՝ գրագեղանքն են փոխանակ գրա-
գիտականերու . և Պոլսական ծանօթ գէմքե-
րը : Ծաղկիկ վերջապէս այս անգամ՝ Ծաղկի
փունջ մ'է . որով ընթերցողը՝ պահանջ մը
պիտի չունենայ միայն ընտիր ծաղիկներ ու-
զելու այդ փնջէն . տերեւները կամ խոտերն
ալ իրենց խեղճութեամբ աւելի գեղեցկու-
թիւն մը կրնան տալ փնջին :

Բայց ինչ որ է՝ նպատակ չունենալով Պոլ-
սական գրականութեան վրայ խօսելու՝ միայն
ուշադրութեան առնում Մեծ . Հր. Ասատու-
րի Հայ գրագիտական միջնա « Կիրոս » յո-
գուածը : Ինչպէս յայտնի է՝ քիչ Հայ կիներ
կան՝ որոնք իրենց անունը մատենագրութեան
պատմութեան մէջ թողած են : Սահակոբե-
տէն դուրս Շահակոբեա մ'ունեցի ենք և
վաճան Գողթնացոյ քոյրը , որ ստեղծուած
աւանդութեան մը համեմատ՝ շարադրած է
« Զարմանալի է ինչ » շարականը . այդ ա-
ւանդական անուններէն դուրս , մինչեւ ԺԴ
դարը՝ կին մատենագիր որ չունիք : Սոյն
դարուն սկիզբը (1720-40) կտու մը անուն
կ'ենէ մէջեղ , Մարիամ Քարաքաշեան , որ
երեք զբերու ճակատը կը ստորագրէ . եր-
կուքը թարգմանութիւն Լատին լեզուէ , որոնց
հեղինակն է Խաչատուր Վ. Էրզրումցի , Ա-
ռաքելեան ալ կուլուած հօրն անուամբ :

Մարիամ իր թարգմանած գրքերուն հա-
կատը սապէս կը ստորագրէ . « Եւ թարգմա-

նեցեալ ի հայկական ընդու ի Մարիամայ Գարաքաշեան Կոստանդինուպոլսեցոյ Կուսաննոյ » : Այդ երեք գրքերն ալ տպուած են ի վննետիկ : Մեծ . յօգուածագիրը Հր. Ասատուր , մեզմէ կ'ուզէ այդ կնոջ մասին կենսագրական տեղեկութիւններ և հրատարակուած այն երկու գրքերուն վրայ՝ զորո ինքը տեսած չէ : Թօգուածագրին առաջին խնդիրը այնու չենք կրնար լիուրի կատարել՝ լսան զի ո՛ր և է կապ մը չունէր ան մեր Միարանութեան հետ և խաչատուր վարդապետը՝ Միխիթարեան մը չէր , այլ վննետիկ Ս . Խաչ եկեղեցւոյն առաջնորդ մը , սովորած ի Հոռմ :

Ինչպէս ծանօթ է՝ Միխիթար Աբրահամ Կաթիկոս աշակերտներէն մին կը կոչուէր Գարաքաշեան Մատթէոս վարդ . բայց ան Եւգոկիացի է և ոչ թէ Պօլսեցի :

Մարիամը որքան որ է . Պօլսեցի կը ստուգուէ՝ սակայն տպագրուած վննետիկ կը բնակէր . լսան զի այդ թուականներուն խաչատուր վ.ը վննետիկ Հայոց եկեղեցւոյն ժողովրդապետ ըլլալով՝ հարկ չկար իր գրքերը մինչեւ Պոլիս գրել : Կարծեացս հաստատութիւնը կու տայ Հ . Ալիշան իր Հայ-վեհետի մէջ , երբ յէջ 500 կը նշանակէ Գարաքաշեան ազգատուն մը՝ որոնք ԺԲ դարուն է . Պոլսէն վննետիկ կու գան հաստատուելու : Ուստի այդ Գարաքաշեան Մարիամը շատ հաւանական է որ ծնած է ի կ . Պոլիս և գաղթած ի վննետիկ հօրը հետ :

Մարիամ ինքզինքը Կոստանուպոլս կը կոչէ , այսինքն հրաժարած ամուսնութենէ , տան մէջ քաշուած մայրապետ սը . այս ծանօթութիւնը շատ կը համաձայնի նոյն Հ . Ալիշանի Հայ-վեհետի մէջ եղած սա երկուողին . « Լաչառ (ուստր) Գարաքաշեան Թարութեան , առ Սալեհեան , ուխտած յամի 1750 » (էջ 515) . Ահա ուրեմն հայ գրագիտութիւն լատին վանքի մը մէջ կը գտնենք ի վերջոյ : Նոյն դարուն մէջ կան ուրիշ հայ կուսանք , որոնք երբ

կ'ուխտեն՝ լատինական անունով մը կը ճանչցուին . այսպէս Մարիամն ալ իր անունը Լաչառ կը փոխէ :

Մարիամ Գարաքաշեանի անդրանիկ գրական գործն է « Ակն Հոգւոյ » գրքովը « Արարեցեալ ի Մարիամայ-Գարաքաշեան Կոստանդինուպոլսեցոյ Կուսաննոյ » — ի վննետիկ : 1728 — ի Տպարանի Անթոնի Պօլսի — Հրամանաւ Մեծաւորաց , և Փոքիվելէնով Գերագանցագունեցի Մերակուտի » :

Հինգ տարի վերջ կը հրատարակուի « Նեւրածումն Առ Բրիտանիական Կատարելութիւն , յորում պարունակին ամենայն առկատարելութիւն պատկանողը . հարազտեցեալ ի խաչատուր Աստուածարանէ Առաքելական վարդապետէ ի լաթիմականի ընդունի :

Էս թարգմանեցեալ ի հայկական ընդու ի Մարիամայ Գարաքաշեան Կոստանդինուպոլսեցոյ Կուսաննոյ :

Տպագրեցեալ ջանի նոյնոյ վարդապետի . ի Փաստ Աստուծոյ , և յօգուտ մերայնոց :

Յամի Տեան 1733

Ի Հայրապետութեան Տեան Աբրահամու Ամնից Հայոց Կաթիկոսի : Ի վննետիկ : Ի տպարանի Անթոնի Պօլսի : Հրամանաւ մեծաւորաց » :

Այս երկու գրքերուն վրայ է՝ որ ծանօթութիւն կ'ուզէ Մեծ . Հ . Ասատուր . « Ընդարձակ Աստուածարանութիւնը (գործ խաչատուր վարդապետի) զոր թարգմանած է նոյն ինքն Մարիամ Գարաքաշ և տպուած 1736ին՝ արդէն ծանօթ է Թօգուածագրին , Առաջին գրքովը « Ակն Հոգւոյ » փոքրագիր 16 էջ ունի . ազգային տպագրութեան փոքրագոյն հատորներէն մին . ճակատին շալակը ունի փորագրութիւն մը , որ կը ներկայացնէ Քրիստոսի խաչելութիւնը . և ապա 3 էջն առանց խորագրի և առանց խորանի կամ ըռանցքի՝ կը սկսի

4. Ձինչ և նշանն քրիստոնէի :

պ . Է . այս Ի , որ ասի — զիւր ինքն խաչակրելով — Եանու Հօր , և Որդւոյ , և Հոգւոյն սրբոյ —

4. Քանի բանք պիտոյք են — Քրիստոնէի խաչաւորապէս — վստի փրկութեան :

պ . Չորեք և են պատգիկ հաւատք , յոյս , սէր , և բարեգործութիւն :

1. Այս Արդիւնաւոր վարդապետին վրայ մանրամասն տեղեկութիւնք՝ տես Հ . Յովն . Վ . Թորոսեանի Վարդ Միխիթար Աբրահամ , տպ . ի վննետիկ , 1901 :

Այդ չորս պիտոյքներու վրայ իր հարցմանց պատասխան անոնել վերջ՝ աղօթքնեք ընել կու տայ, յետոյ Աստուածային և եկեղեցւոյ պատուիրանները, եկեղեցւոյ խորհուրդները, մահացու մեղքերը թուարկել տալէն վերջ՝ Ս. Հաղորդութեան աղօթքով մը կը վերջացնէ:

Ինչպէս գիտած պիտի ըլլան ընթերցողք՝ Մարիամու այս հրատարակութեան և թարգմանութեանց ճակատին վրայ յատուկ անունները կը տարբերին տառադարձութեամբ, այդ նշան է թէ՛ խաչատուր Վ. ազգեցու թիւն ունեցած է Մարիամու թարգմանութեանց վրայ:

Մարիամու « Այն Հոգւոյ » գրքէն զատ կայ և՛ նոյն անուամբ ուրիշ գրքոյկ մը սպուած նոյն « Անտօնի Պոնթուի » ի թու 1748ին, Բ տպ. 1785 և Գ տպ. ի թրիեստ 1788ին: Հ. Արսէն Ղազիկեան՝ ինչպէս կ'անդրադարձնէ իր կիսատիպ Նոր Հայկ. Մատենագիտութեան մէջ՝ Մեծ. Ա. Ալպոյաճեանը կը սխալի երբ 1902ի Հանդէս Ամսօրեայի մէջ քննադատելով Մեծ. Հ. Ասատուրի « Ազգ.

Հիանդանոցի 1901ի ընդարձակ Օրացոյցը՝ կը գրէ (Աջ 111-2) « Էջ 137 (Օրացոյցին) . — Պոնթի Մարիամ Քարազաշեան կոյսին գրած Այն հոգւոյ անուն գիրքը երեք տպագրութիւն ունեցած է, 1748ին, 1770ին, 1785ին, բայց ոչ երբէք 1728ին՝ ինչպէս նշանակած է Հ. էջ. Ասատուր » . և Ալպոյաճեան իր բաժին ապահովութիւնը հաստատելու համար՝ կը ցուցնէ իր աղբիւրը՝ Մատենագիտութիւն Հ. Գ. Վ. Զարբհանալեանի էջ 15, որ ճիշդ է. բայց հոն՝ նոյն էջին վրայ նշանակուած երկրորդ գիրքն՝ է Այն Հոգւոյ Ս. Մարիամ Քարազաշեանի, տպ. 1728 . և յետոյ ուրիշ Այն Հոգւոյ մը:

Երկրորդ գիրքը « Ներածութիւն առ քրիստոնէական կատարելութիւն » սրտն ճակատար վերը գրինք՝ 12 ծալք է. 381 էջերով ու մանր գրերով սպուած: Նախաբան մ'ունի Առ ընթերցողու ուղղուած՝ գրքին հեղինակէն գրուած. թարգմանչին մասին ծանօթութիւն մը չկայ, Լեզուն ինչպէս կը գուշակուի՝ նոյն ԺԻ դարուն է, ինչ որ ունեցեր է ի սկզբան նաեւ Միսիթար Աբբայ, — այսինքն լատիներէնի վրայ ձեւուած գրաբարով մը:

1. ՏՏԻՍ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ ԿՈՂՔԻ ՎՐԱՅ ԱՅՆ ՀՈԳՎՈՅ:

Հ. Մ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԻՐՈՑԵԱՆ Հ. Ա. — Ինչու կը կարգու . . .	97
— Առածք Նախնեաց . . .	104

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԵՄԱՐԱՆ (Քաղզուածք).

ԱՆԳՐԻԿԵԱՆ Հ. Ն. — Գիտողութիւններ Գողթան երգերու վրայ . . .	105
ՍԱՀԱԿԵԱՆ Հ. Կ. — Հայերի Բիւզանդական գրականութեան մէջ . . .	107
ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ Հ. Ս. — Եղիշէի Պատմութեան նախադասութիւններ. (Վէրք) . . .	110

ԳԻՏԱԿԱՆՔ

ՏԻՐՈՑԵԱՆ Հ. Ն. — Գիտողութիւնք հայազգի մասնազգէտ բժշկագետի մը աշքի-ականչի-քի ի հանդիմանաց վրայ . . .	115
ՅՈՎՍԵԲԵԱՆ Հ. Ա. — Գիւմարի, Նորուիքիներ . . .	117

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆՔ

ՍԱՀԱԿԵԱՆ Հ. Կ. — Արատուց (Բանաստեղծ.) . . .	109
ԱՌ. ՆԱԼԲԱՆԻԱՆ. — Առաջ. Էջուն նանիկը . . .	114
ՏԻՐՈՑԵԱՆ Հ. Ա. — Անշու ժայռ (Բանաստեղծ.) . . .	120
ՅՈՎՍԵԲԵԱՆ Հ. Ա. — Ինքնատանիորդ դարու անգլիացի մատենագիրներ. — Ուրբառուղբ . . .	121
— Բրաւելիդ. — Ամուղ . . .	121
ՂԱԶԻԿԵԱՆ Հ. Ա. — ԼԵՌԱՐՏԻ. Տանգէի արմա. նին վրայ, որ կը պատրաստուէր ի Ֆրէնցէ. . .	125
ԳՈՆՏՈՒՐԵԱՆ Հ. Ս. — Սրտի առ Հրով. Բարգմանութիւն պատմական վիպասանութեան ՀԵՌԻԿՈՍ ՍԵՆԻԿԻՎԻԵՂԻ . . .	127
ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ Հ. Մ. — (Մանրավիպ). Ընտանեկան յարկը . . .	135

ՀԱՅ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ

ԱՆԳՐԻԿԵԱՆ Հ. Ն. — Հանգէս Ամսօրեայ . . .	140
ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ Հ. Մ. — Մարիկ. (Մ. Քարազաշ.) . . .	142